

Keloğlan Masalları Çizgi Filminin Değerler Açısından İncelenmesi¹

Arzu Özyürek^{a*}, Baransel Kaya^b, Zühal Yeşil^c, İsmail Karadaş^d

^aKarabük Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Çocuk Gelişimi Bölümü, Karabük.

^{b, c, d}Karabük Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu, Karabük.

Öz

Çizgi filmler, çocukların günlük yaşantılarının önemli bir bölümünde yer almaktadır. Çizgi filmler, gerek çizgi karakterleri gerek içeriği bakımından çocukları etkilemekte ve olumlu ya da olumsuz değerler kazandırmaktadır. Keloğlan Masalları çizgi filmi içeriği açısından didaktik ve kültürel özellikler taşır. Evrensel, kültürel, sosyal ve milli değerlere yer verir. Bu araştırmada, TRT Çocuk Youtube kanalında yayınlanmakta olan Keloğlan Masalları çizgi filmi değerler açısından incelenmiştir. Bu araştırmanın amacı Keloğlan Masalları çizgi filminde yer verilen değerleri tespit etmek, değerlerin olumlu ve olumsuz boyutlarını incelemek ve değerleri davranışsal ve sözel olarak belirlemektir. Değerler tespit edilirken Sabit Karşılaştırma Modeli ile analiz edilmiştir. Sonuç olarak; çizgi filmin seçilen bölümlerinde değerlerin daha çok sözel ifade boyutunda sunulduğu, değerlerin sunumunda davranışsal ifadelerle daha az yer verildiği saptanmıştır. Güven, sorumluluk, yardımseverlik/işbirliği, sevgi/şefkat değerleri çizgi filmin seçilen bölümlerinde sözel ifade olarak yer alırken, davranışsal ifade olarak yer almamışlardır. Davranışsal ifade olarak yalnızca cesaret, adalet, arkadaşlık, saygı/nezaket ve dürüstlük değerlerine yer verilmiştir.

Anahtar kelimeler: Çizgi Filmler, Değerler, Keloğlan Masalları.

Examination of Keloğlan's Tales Cartoon in Terms of Values

Abstract

Cartoons are in the majority of children's daily lives. Cartoons affect children both in terms of line characters and content, and they give positive or negative values. "Keloğlan Masalları" cartoon has didactic and cultural features in terms of content. It includes universal, cultural, social and national values. In this research, Keloğlan Masalları which is being broadcast on "TRT Çocuk" Youtube channel, has been examined in terms of cartoon values. The aim of this research is to determine the values in the cartoon of Keloğlan Masalları, to examine the positive and negative dimensions of the values and to determine the values behaviorally and verbally. The values were analyzed with the Fixed Benchmarking Model. As a result, it has been determined that values are presented more verbally in selected sections of cartoon, and behavioral expressions are given less in presentation of values. Trust, responsibility, charity/cooperation, love/compassion values were not included as behavioral expressions when they were included as verbal expressions in selected sections of cartoon. Behavioral expressions only include values of courage, justice, friendship, respect/courtesy and honesty.

Keywords: Cartoons, values, Keloğlan's Tales.

¹Bu çalışma, 7-9 Mayıs 2018 tarihleri arasında düzenlenen 5.Ulusal Çocuk Gelişimi Öğrenci Kongresi'nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

*Yazışma adresi. Email: a.ozyurek@karabuk.edu.tr

1. GİRİŞ

Türk Dil Kurumu, değeri bir ulusun sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerlerini kapsayan maddi ve manevi öğelerin bütünü olarak tanımlamaktadır (TDK, 2017). Genel olarak, bireyin davranışlarına rehberlik ettiği düşünülen ilke ve temel inançlar, eylemler veya istenilenlerin yargılandığı standartları tanımlayan değerler, topluma ve kültüre yön veren ölçütlerdir. Ahlakla yakından ilişkili olan değer kavramı, kişinin yaşama amacına inancı ve bireysel davranışları üzerinde etkilidir (Ogelman ve Sarıkaya, 2015: 83).

Farklı alanlarda araştırılan değer kavramı, üzerinde çok tartışılan bir konudur ve kavramsal açıdan henüz tam olarak açıklığa kavuşmuş değildir. Değerler paylaşılır, toplumun tümünü etkiler, ciddiye alınır, soyut kavramlardır, kuşaktan kuşağa aktarılır, insanların ve olayların değişimini yönlendiren standartlardır (Fitcher, 2006: 167). Değerler toplumdaki sosyal rollere rehberlik eder ve toplumun düzenini sağlamada etkilidirler. Değişime açık olan değerler, insanları kendine uydururlar (Yazıcı, 2014: 213). Toplumsal yaşamda karşılaşılan çoğu durum değerlere göre algılanır ve bireyler bu şekilde hayat hakkında anlam bulmaya başlarlar (Güven, 1999: 163). Bireyin değer algısı insanlara bakış açısını, karşılaştığı durumlarda nasıl davranması gerektiği bilgisini, hayat görüşünü ve yapacağı işteki etik davranışlarını etkilemektedir.

Spranger, Rokeach, Lindzey ve arkadaşları gibi pek çok bilim insanı tarafından ele alınarak tanımlanıp kategorize edilen değerler, kavramsal olarak bilinirken coşkusal olarak yaşanıp paylaşılır, önemsenir. Spranger'den etkilenen Allport ve arkadaşları, değerleri estetik, teorik, sosyal, iktisadi, dini ve ahlaki değerler olarak incelemiştir. Schwartz ise güç, başarı, evrenselcilik, uyum, hazcılık, iyilikseverlik, özyönelim uyma, gelenekselcilik, güvenlik olarak gruplandırmıştır. Rokeach değerleri, amaç ve araç değerler olarak gruplandırmıştır. Kendine saygı, sosyal itibar eşitlik ve aile güvenliği amaç değerleri; nezaket, zeka ve sorumluluk araç değerleri oluşturmaktadır (Güngör, 2010: 85). Farklı şekillerde sınıflandırılan değerlerden adalet değeri, yasal olarak sahip olunan hakların tüm bireyler tarafından kullanılmasının sağlanması olarak tanımlanabilir. Saygı değeri üstünlüğü, yaşlılığı vb. nedeniyle bir kimseye karşı daha dikkatli, özenli ve ölçülü davranmayı sağlayan sevgi duygusu veya hürmet; nezaket, başkalarına saygılı davranma ve kibarlık olarak tanımlanmaktadır (tdk.gov.tr, 2017). Sevgi değeri, olumlu duyguları simgeleyen, görünmeyip var olan bir bağ olarak tanımlanabilir ve sevgi değeri başkalarına karşı davranışlarda daha dikkatli, kibar ve güler yüzlü olma davranışlarını niteler. Dürüstlük değeri diğer insanlara ilişkilerde güvenilir olmayı, çalışkanlık değeri çaba harcama, verilen görevi yapma, zamanı etkili kullanma, öğrenme sorumluluğuna sahip olmaktır (Doğan ve Gülüşen, 2011: 10-12). Sorumluluk değeri bireyin üstüne aldığı veya yapmak zorunda bulunduğu iş için gerektiğinde hesap verme durumudur (wikipedia.org, 2017). Cesaret değeri kendine güvenerek yürekli davranma ve olağan durumu tersine çıkarma isteği, arkadaşlık değeri aralarında kan bağı olmayan bireylerin dostluk ilişkisi ve birlikte hareket edebilmesi olarak nitelendirilebilir (Tay vd., 2013: 80). İş birliği ise, ortak bir

hedef için başka bireylerle birlikte çalışmak olarak tanımlanmaktadır (Balat ve Dağal, 2006: 22).

Toplumdaki davranış ve düşünceler, değerlere göre algılanır. Bireyler, tecrübeleriyle edindikleri değerleri kendilerinden sonra gelecek bireylerde bulunması gereken kriterler olarak değerlendirirler. Toplumun iskeletini oluşturan unsurlardan olan değerler, bireyleri en iyi, en güzel, en uygun ve en adil olana götüren yollardır ve değerler ne kadar sağlam olursa inanç da o kadar güç kazanır. Değerlerden yoksun toplumlar umutsuzluk, ahlaksızlık, uğruna adanacak şeylerin eksikliği gibi çeşitli olumsuzluklarla karşı karşıya kalırlar. Erdem ise, insani değerlerle ilgilidir ve vicdani etkiler, sorumluluk gelişimini zorunlu kılar (Dilmaç ve Ulusoy, 2012: 11; Tarhan, 2011: 51).

Değer kazanımını etkileyen pek çok etken vardır. Toplumsal kuralların ve değerlerin öğrenildiği aile ortamında, kurallar pekiştirilir ve deneyimlenir. Bandura'ya göre, çocukluktan itibaren birey, çevresindekileri gözlemleyerek öğrenir (Çubukçu ve Gültekin, 2006). Günümüzde çocukların, günlük yaşamda maruz kalarak hemen tüm gelişim alanları üzerinde etkisi hissedilen unsurlardan biri teknolojik araçlardır. Çocuklar başta televizyon olmak üzere bilgisayar, tablet veya telefonlarla küçük yaşlardan itibaren etkileşim içine girmektedirler. Çocukları en çok etkileyen programların ise çizgi filmler olduğu söylenebilir. Çünkü çocuklar, oyun ve diğer sosyal etkinliklere ayırdıkları zamandan daha fazlasını televizyon ve çizgi filmlere ayırmaktadırlar (Özdemir Adak ve Ramazan, 2012). Televizyon ve çizgi filmler, bugün çocukların ailedeki eğitim sürecine ortak olmaktadır. Çocuklar, çizgi filmlerle hayal dünyasına açılırken gördüklerini gerçek yaşama taşımaktadır. Çizgi filmler yalnızca izlenmekle kalmayıp ilgili karakterler giyimden mobilyaya pek çok ürün üzerine yerleştirilerek hayatın içinde yer almaktadırlar. Beğenilen çizgi filmler, yapısal özellikleri ve sözlü anlatımları ile oldukça etkilidir. Çizgi filmlere bugünün masalları denebilir ve çocuklar tarafından zevkle izlenmektedir (Türkmen, 2012: 141; Yağlı, 2013: 707). Çizgi filmlerdeki gerçek dışı olaylar, çocuğun davranışlarında ve düşüncelerinde etki bırakırlar. Yapılan çalışmalar, çocukların çizgi film izleme sıklığının ve süresinin giderek arttığını göstermektedir (Muratoğlu 2009: 78). Çocukluk dönemi, kültürel temelleri atıldığı bir dönemdir. Kültürel değerlerin aktarımında ise Keloğlan gibi Türk kültürüne özgü masalların anlatıldığı çizgi filmlerin etkili olabileceği söylenebilir.

Masallar, halkın içinden doğan, halkın sözlü geleneğinin bir bölümünü oluşturan hikayeler olarak adlandırılmaktadır (Dursun 2008:2). Toplumun birlik ve beraberliğinde etkili olan değerler, duygu ve düşünceleri ifade etmenin yollarından biri de edebi eserlerdir (Güçlü, 2016: 29). Keloğlan Masalları da halk hikayeleri olarak kulaktan kulağa nesillerdir anlatılan iyiliğe götüren periler, devler gibi olağanüstülüklerden sıyrılan, her zaman kafasını kullanan bir çocuk olan Keloğlanın maceralarını anlatan masallardır. Keloğlan köylü, boş gezen, bir o kadar da zeki, olaylar arasında güçlü bağlantılar kuran bir karakterdir. Doğduğu toprakları, yani ülkesini, seven ve korumaya çalışan bir karakterdir. Ulusal değerlere çizgi filmde bolca yer verilir. Babası küçükken öldüğü için fakirlik içerisinde. Türk kültürüne ait atasözlerine, konuşmalarında bolca yer verir. Konuşmaları cesaretli, bazen alaycıdır.

Periler, devler ve sihir gibi çok sayıda fantastik ögeyi içerir, hayatın olumsuz yönlerine değinir. Keloğlanın başı bir türlü beladan kurtulmaz ama bunlar ona çok şey öğretir. Keloğlan Masalları didaktik yapısı gereği öğretici bilgilere yer vermektedir. Bu araştırmada Keloğlan Masalları çizgi filminin değerler açısından incelenmesi amaçlanmıştır. “Keloğlan Masalları çizgi filminde yer verilen değerler nelerdir? Keloğlan Masalları çizgi filminde değerlerin olumlu ve olumsuz boyutları nelerdir? Keloğlan Masalları çizgi filminde değerler, sözel ve davranışsal olarak nasıl ele alınmıştır?” sorularına cevap aranmıştır.

2. YÖNTEM

Araştırma kategorik olarak incelendiğinden “Nitel Sabit Karşılaştırma Modeli” kullanılmıştır. Nitel araştırmalar, görüşme, gözlem veya doküman analizi gibi yöntemlerle verilerin toplandığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül yaklaşımla ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanabilir (Yıldırım ve Şimşek 2008: 39).

Ulusal kanal olarak Türkiye Radyo Televizyon Kurumu’nun bir kanalı olan TRT Çocuk kanalı, 3-12 yaş grubu çocukların gelişimlerini desteklemek, toplumsal, bilimsel ve teknolojik konularda farkındalık oluşturmak için farklı içerikler üreten, Millî Eğitim Bakanlığı temel görüş ve amaçlarına uygun, eğlenceyle eğitimi birleştiren, çocukların yaşamlarını olumlu etkileyen içerikleri kendi ilke standartları, kalite ve yayın bütünlüğünü gözeterek hazırlamaktadır (trtcocuk.net.tr, 2017). Bu nedene bu araştırmanın örneğini TRT Çocuk Youtube Kanalı’nda yayınlanan “Keloğlan Masalları” çizgi filminin 39 bölümünden 18., 27. ve 30.bölümler oluşturmuştur. Örneklem belirlenirken kura yöntemi kullanılmıştır.

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizi, belirli kurallara dayalı kodlamalarla bir metnin bazı sözcüklerinin daha küçük içerik kategorileri ile özetlendiği sistematik, yinelenebilir bir tekniktir (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2013, 263). Temel olarak, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmak amaçlanmaktadır. Sabit karşılaştırma analizinin temel amacı ise veri setinde yer alan temaların ortaya çıkartılması, temaların karşılaştırılması, kodlanması, kategoriye dönüştürülmesi ve bir ölçüt oluşturulmasıdır. Bu yöntemde öncelikle elde edilen bilgiler okunmakta ve birbirleriyle karşılaştırılarak belirli kavram veya kategoriler altında toplanmaktadır. İkinci aşamada ise kavram ve kategorilere göre ana temalar önermeler şeklinde yazılmaktadır (Ilgar ve Ilgar 2013: 20).

Bu çalışmada, sırasıyla izlenen adımlar aşağıda verilmiştir:

- Bölümler araştırmacılar tarafından izlenmiş ve içeriğin yazılı dökümü yapılmıştır.
- Her bölüme bir kod (18.bölüm: A, 27.bölüm: B, 30.bölüm: C) verilmiştir.
- Elde edilen dökümler üzerinde, değer olabilecek ifadeler işaretlenmiştir.

- Metinlerde değer ifade eden kelime, cümle veya paragraflar kodlanmıştır. Kodlama yapılırken ilgili bölümü en iyi ifade eden değer ifadeleri kod olarak seçilmiştir. Araştırmacıların görüş birliğine vardığı noktalar tespit edilmiştir.
- Yapılan kodlamalar sonucu ortak temalara (değerlere) ulaşılmıştır. Değerler olumlu ve olumsuz, sözel ve davranışsal olarak ele alınarak sınıflandırılmıştır.
- Belirlenen değerlerin içeriği, literatürde yer aldığı şekliyle tanımlanmıştır ve kodlanan değerlerin doğruluğu kontrol edilmiştir.
- Veri seti üzerinden ulaşılan değerler ile ilgili uzman görüşü alınmıştır. Uzman görüşü doğrultusunda, verilerden ulaşılan değerlere son şekli verilmiştir.

Araştırmada rastgele belirlenen üç bölümün yazılı diyalogları her araştırmacı tarafından ayrı ayrı incelenmiştir ve oluşturulan kategoriler için Çocuk Gelişimi alan uzmanından görüş alınmıştır. Her bir ifadenin hangi değeri yansıttığı alan yazın bilgileri ışığında sınıflandırılmıştır. Ayrıca değer kategorileri davranışsal ve sözel, olumlu ve olumsuz ifadeler şeklinde sınıflandırılmıştır. Bulgularda değer ifadelerinin yer aldığı bölümlerden doğrudan alıntılara yer verilerek geçerliliğin sağlanmasına çalışılmıştır.

3. BULGULAR

Tablo 1’de Keloğlan Masalları çizgi filmindeki sözel, Tablo 2’de davranışsal ifade olarak yer alan olumlu ve olumsuz değer ifadelerine ilişkin bulgular verilmiştir.

Tablo 1. Bölümlerde Yer Verilen Değerlerin Sözel İfadeleri

Değer	Bölüm	Olumlu İfade	Örnek	Olumsuz ifade	Örnek
Cesaret	A	4	-Bak Keloğlan, senin cesur bir çocuk olduğunu biliyoruz.	4	-Canavar falan derken, orman sesinden korkar oldum galiba.
	B	3		1	
	C	1		1	-Kimse onun evine gitmeye cesaret edemez.
Adalet	A	1	-Kötü veziri ömür boyu hapse mahkûm etti.	5	-Seni yakalar, elini kolunu bağlayıp atarlar zindana
	B	0		6	
	C	3		3	
Arkadaşlık	A	3	-Deme be kanarya kardeş.	3	-Buraya daha önce gelenler halkımıza o kadar çok zarar vermiş ki.
	B	0		0	
	C	0	-Ondan değil dostlarım.	0	
Güven	A	3	-Padişah ona güvendiği için ülkeden nasıl çıkabileceğini de söylemiş.	1	-Bilgi toplayacağım diye kaçıp gidebilirsin.
	B	0		2	
	C	0		0	-Yaparsın, hem de nasıl yaparsın.
Saygı/Nezaket	A	0	-Siz izin verin gerisine karışmayın.	8	-Gel buraya ufaklık.
	B	14		12	-Sana sormadık.
	C	1	-Teşekkür ederim	0	-Bırakın gevezeliği şimdi
Sorumluluk	A	0	-Gidelim mi? Söz verdik.	0	-Parçalarlarsa seni, sorumlusu ben değilim.
	B	2	-Ben düşünmeden karar veremem.	1	
	C	1		0	
Dürüstlük	A	0	-Öyle şey yapar mıyım ben?	0	-... vezir, hazinedeki en değerli mücevherleri alıp kaçmak istedi.
	B	1		0	
	C	2	-Dürüst ve iyi insanlar.	33	
Yardımsız ve k/İş birliği	A	0	-Aranızda konuştuklarınızı duydum, gelin anlaşalım.	0	-O günden sonra bu peri, yani kötülük perisi, ülkede kötülük yapan herkese yardım eder.
	B	1		0	
	C	2		2	
Sevgi/Şefkat	A	0	-Evladım.	0	-
	B	4	-Ben onları pek severim.	0	
	C	1	-Ah zavallı yavrucak.	0	
Toplam		47		82	

Tablo 1'e göre Keloğlan Masalları çizgi filmlerinde, değer ifade eden olumlu sözel ifadelere (N=47), olumsuz sözel ifadelerden daha az (n=82) yer verilmiştir. Olumlu ya da olumsuz olsun, üç bölümde en fazla yer verilen değer dürüstlük değeri (n=36) olduğu, bunu sırasıyla saygı/nezaket (n=35), adalet (n=18), cesaret (n=14) arkadaşlık ve güven (n=6), yardımlaşma/iş birliği ve sevgi (n=5) değerlerinin izlediği görülmektedir. Sözel ifadelerde "Bak Keloğlan! Senin cesur bir çocuk olduğunu biliyoruz" benzeri ifadeler olumlu, "Canavar falan derken, orman sesinden korkar oldum galiba." benzeri ifadeler olumsuz olarak değerlendirilmiştir. Buna göre, Keloğlan Masalları çizgi filmlerindeki değer ifade eden olumsuz sözel ifadelerin çoğunlukla kullanıldığı söylenebilir.

Tablo 2. Bölümlerde Yer Verilen Değerlerin Davranışsal İfadeleri

Değer	Bölüm	Olumlu İfade	Örnek	Olumsuz ifade	Örnek
Cesaret	A	1	-Keloğlan'ın yerdeki	1	-At kişnemesinin
	B	3	sopayı kavrayıp,	0	duyulmasıyla, Keloğlan'ın
	C	0	savunma pozisyonuna geçmesi.	0	ve köpeklerin korkarak kaçışması.
Adalet	A	0	-Muhafızların veziri	0	-
	B	0	tutuklaması.	0	
	C	1		0	
Arkadaşlık	A	1	-Köpeklerin, Keloğlanın	1	-Köpeklerin Keloğlan'a
	B	0	karşısına oturup, gülüp	0	saldırmaları.
	C	1	eğlenmeleri ve beraber şarkı söylemeleri.	0	
Saygı/Nezak	A	0	-Vezirin hazine odasında	0	-Vezirin Keloğlan'ı aşağılar
	B	1	padişahın karşısında	3	gibi gülmesi.
	C	1	eğilmesi.	0	
Dürüstlük	A	0	-	0	-Vezirin hazine odasından
	B	0		0	elmas çalması ve çaldığı
	C	0		2	elması kuşağına gizlemesi.
Toplam		9		6	

Tablo 2'ye göre Keloğlan Masalları çizgi filmlerinde, değer ifade eden olumlu davranışsal ifadeler (N=9), olumsuz davranışsal ifadelerden daha çok (n=6) yer verilmiştir. Olumlu ya da olumsuz olsun, üç bölümde en fazla yer verilen değer cesaret (n=5) ve saygı/nezaket değerleri (n=5) olduğu, bunu sırasıyla arkadaşlık (n=3), dürüstlük (n=2) ve adalet (n=1) değerlerinin izlediği görülmektedir. Davranışsal ifadelerde "Vezirin hazine odasında padişahın karşısında eğilmesi" benzeri davranışlar olumlu, "Vezirin Keloğlan'ı aşağılar gibi gülmesi" benzeri davranışlar olumsuz olarak değerlendirilmiştir. Buna göre, Keloğlan Masalları çizgi filmlerindeki değer ifade eden olumlu davranışsal ifadelerin çoğunlukla kullanıldığı söylenebilir.

Tablo 3'te Keloğlan Masalları çizgi filmlerindeki sözel ve davranışsal olumlu ve olumsuz ifadelerin oranları verilmiştir.

Tablo 3. Bölümlerde Yer Verilen Sözel ve Davranışsal Değer İfadeleri

Değerler	Sözel İfadeler		Davranışsal İfadeler		Toplam
	Olumlu	Olumsuz	Olumlu	Olumsuz	
Cesaret	8	6	4	1	19
Adalet	4	14	1	-	19
Arkadaşlık	3	3	1	1	8
Güven	7	3	-	-	10
Saygı/Nezaket	15	20	2	3	40
Sorumluluk	3	1	-	-	4
Dürüstlük	3	33	-	2	38
Yardımseverlik/İş birliği	3	2	-	-	5
Sevgi/ Şefkat	5	-	-	-	5
Toplam	51	82	8	7	148

Tablo 3'e göre, Keloğlan Masalları çizgi filmde sözel ve davranışsal olarak en fazla yer alan değer saygı/nezaket (n=40) değeri olduğu ve bunu sırasıyla dürüstlük (n=38), cesaret ve adalet (n=19), güven (n=10), arkadaşlık (n=8), yardımseverlik/iş birliği (n=5), sevgi/şefkat (n=5) değerlerinin izlediği görülmüştür. En az yer alan değer ise sorumluluk değeri (n=4) olduğu görülmektedir.

4. TARTIŞMA

Çalışmada, Keloğlan Masalları çizgi filmlerinde değer ifadelerinin büyük çoğunluğunun sözel ifadeler şeklinde ele alındığı, davranışsal değer ifadelerine ise daha az yer verildiği belirlenmiştir. Yine, değerlerin ifade biçiminde olumsuz sözel ifadeler ve olumsuz davranışsal ifadelerin daha fazla yer aldığı belirlenmiştir. İncelenen bölümlerde ele alınan değerlerin önem sırasına göre dürüstlük, saygı/nezaket, adalet, cesaret, arkadaşlık, güven, yardımlaşma/iş birliği ve sevgi değerleri olduğu görülmüştür. Çalışmada, değer ifadeleri sayısının bölümlere göre farklılık gösterdiği dikkat çekmiştir. Örneğin; dürüstlük değerine ait sözel ve davranışsal ifadeler A bölümünde hiç yer verilmemişken, C bölümünde 37 defa yer verilmiştir. Bu durum, her bölümde farklı bir temanın işlenmesinden kaynaklı olabilir. Dürüstlük değerine çok sayıda yer verilen C bölümünde, konu olarak insanların arkasından iş çevirmenin ve hırsızlığın kötü davranışlar olduğu ele alınmaktadır.

Bulgulara göre, birden fazla değer Keloğlan Masalları çizgi filmi ile verilebildiği söylenebilir. Bu durum, Keloğlan karakterinin sevecen, hoşgörülü, çalışkan, yardımsever ve arkadaş canlısı olarak betimlenmesi ile ilişkili olabileceği gibi Keloğlan masallarının kültürel özellikler taşımasından kaynaklı olabilir. Karakter olarak Keloğlan'ın kişilik özelliklerinin, çizgi filmdeki değerlerin sunumunu kolaylaştırdığı düşünülebilir. Biliş (2014), "Uçaklar" animasyon filmde yer alan karakterlerin rol model davranışlarını, filmde yer alan toplumsal değerler, konusu ve anlatı yapısı, pazarlama stratejileri olarak ve analiz yöntemini kullanarak incelemiştir. Animasyon filmde yer alan toplumsal değerler, Grimm ve Horstmeier'in 2003 yılında gerçekleştirdikleri proje çalışmalarından yararlanılarak, yedi farklı grupta ele alınmıştır. Sonuç olarak, "Uçaklar" animasyon filminin günümüz çocukları için rol

model bulma konusunda çok geniş bir yelpazeye açık olduğu bulunmuştur. Uçaklar filminde izleyiciye vermeye çalışılan arkadaşlık, dürüstlük, yardımseverlik, barış ortamı, özgürlük, güven ya da kendini geliştirme gibi toplumsal değerler çocukların başarılı ve mutlu birer birey olarak yetişmesi için gereksinim duyacakları olumlu değer edinimleri olarak gösterilmektedir. Aynı zamanda maddiyat peşinde koşmanın, acımasız, bencil ve kibirli olmanın olumsuz bir değer olduğu ve kişiyi mutsuzluğa, toplumsal yaşamdan dışlanmaya ve başarısızlığa sürükleyeceği ifade edilerek bu doğrultuda bir değer ediniminin onaylanmadığı ifade edilmektedir. Araştırmada olumlu ve olumsuz değerlerin birlikte ele alınması yönünden, yapılan araştırmayla benzerlik göstermektedir. Araştırmada animasyon filmi rol modeller açısından da incelenmiştir. Bu yönüyle, yapılan araştırmayla farklılık göstermektedir.

Körükçü, Kapıkıran ve Aral (2016), 3-6 yaş arası çocukların resimli kitaplarını Schwartz'ın Değerler Modeline göre incelemiştir. Kitaplar hakkında nitel veriler toplayarak Schwartz Değerleri ile karşılaştırmışlar ve amaçlı örnekleme yöntemi kullanmışlardır. Araştırmanın sonucu olarak resimli çocuk kitaplarında sırasıyla en fazla uyma, hazcılık, geleneksellik, iyilikseverlik, uyarılım, evrensellik değerlerine yer verildiği; en az ise güç, güvenlik ve başarı değerlerine yer verildiği belirlenmiştir. Uyma ve geleneksellik daha tutucu değerleri oluştururken, hazcılık, uyarılım, evrensellik ve öz-yönelimli olma gibi değerler değişime açıklıkla ilişkilidir. Çocuğun hayatında çizgi filmler kadar kitaplar da etkilidir. Kitapların seçimi ve kitapta yer alan karakterler, çocuğa değer öğretiminde etkili olacaktır. Araştırma, incelenen materyallerin resimli kitaplar olması ve resimli kitapları Schwartz'ın değerler modeline göre incelemesi yönünden, yapılan araştırmayla farklılık göstermektedir. Değerleri konu edinmesi ve doküman analizi yöntemini kullanması bakımından, yapılan araştırmayla paralellik göstermektedir.

Yorulmaz (2013), insanların hatta çocukların rol model olarak öğrendikleri birçok ortam olduğunu, değerlerin kültürlenme ve taklit yöntemiyle öğrenildiğini ve çizgi filmlerinde bunun için çok önemli bir araç olduğunu savunmaktadır. Bu araştırmada Pepee çizgi filmi dini değerler açısından incelenmiştir. Pepee'nin İslam dininden soyutlanmış ve Türk kültürünü öne çıkaran bir çizgi film olduğu ortaya çıkmıştır. Yine Pepee'de kötü karakterler olumsuz değerleri ortaya koyarak olumsuz değer edinimine yol açmaktadır. Araştırma çizgi filmdeki değerlerin yanında, İslam dinine ait öğeleri, batıl inanç içeren sözel-görsel iletileri ve farklı kültürlerle ait öğeleri incelemesi bakımından farklılık göstermektedir. Sözel ve görsel (Davranışsal) değer iletilerini birlikte ele alması yönünden, yapılan araştırmayla benzerlik göstermektedir. İncelenen çizgi filmin yerli bir yapımlı olması da yapılan araştırmayla benzer bir başka noktadır.

5. SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu çalışmada, Keloğlan Masalları çizgi filminin üç farklı bölümünün incelenmesi sonucunda sözel ve davranışsal ifade boyutunda çeşitli değerlere sözel veya davranışsal olarak yer verildiği belirlenmiştir. Araştırma sonucunda çizgi filmin seçilen bölümlerinde değerlerin daha çok sözel ifade boyutunda sunulduğu, değerlerin

sunumunda davranışsal ifadeler daha az yer verildiği saptanmıştır. Güven, sorumluluk, yardımseverlik/iş birliği, sevgi/şefkat değerleri çizgi filmin seçilen bölümlerinde sözel ifade olarak yer alırken, davranışsal ifade olarak yer almamışlardır. Davranışsal ifade olarak yalnızca cesaret, adalet, arkadaşlık, saygı /nezaket ve dürüstlük değerlerine yer verilmiştir.

Günümüzde hem yetişkinler hem de çocuklar, televizyon ve diğer bilişim teknolojileri karşısında çok fazla vakit geçirmektedirler. Çocukların öncelikli ilgili alanları ise çizgi filmler olmaktadır. Çocuklar, farkında olmadan gerek çizgi karakterle özdeşim kurarak gerekse sözel ve davranışsal ifadeleri taklit yoluyla pek çok şeyi öğrenebilmektedirler. Bunlardan belki de en önemlisi toplumsal değerlerdir. Toplumun birlik ve beraberliğini sağlayan pek çok değer kaybolduğu ve değişime uğradığı bu çağda, küçük yaşlardan itibaren değer kazanımı üzerinde durulması gerekmektedir. Değer kazanımı, mümkün olduğunca küçük yaşlarda verilmeye başlanmalıdır. Bu da en iyi aile ve ev ortamında sağlanabilir. Televizyonun belki de aile bireyleri kadar etkisi olduğu düşünüldüğünde, çocukların izleyecekleri programlarda seçici davranılması gerektiği ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle, çocukların severek izledikleri çizgi filmlerin aileler tarafından kontrol edilmesi ve en azından Keloğlan Masalları gibi kültürel özellikler içeren çizgi filmleri izlemeye teşvik edilmesi önerilebilir.

Bu çalışmada, Keloğlan Masalları çizgi filminin yalnızca üç bölümü değerler açısından incelenmiştir. Aynı çizgi filmin farklı bölümleri incelenebilir. Benzer bir çalışmada, yabancı yapım çizgi filmlerle yerli yapım çizgi filmlerin toplumsal değerlere yer verme durumları karşılaştırılarak incelenebilir.

KAYNAKÇA

- Balat, U. & Dağal, B. (2006). *Okul öncesi dönemde değerler Eğitimi*. Kök Yayıncılık, Ankara, 1. Baskı.
- Biliş, P.Ö. (2014). Rol modelleri ve toplumsal değerler açısından "Uçaklar" adlı animasyon fil üzerine inceleme. *Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 8(3), 201-227.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E.K, Akgün, Ö.E, Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2013). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. 14. Baskı. PEGEM Yayınları, Ankara.
- Çubukçu, Z. & Gültekin M. (2006). İlköğretimde Öğrencilere Kazandırılması Gereken Sosyal Beceriler, *Ahmet Yesevi Üniversitesi Dergisi*, (37): 155-174.
- Dılmaç, B. & Ulusoy K. (2012). *Değerler eğitimi*. Vadi Grup Ciltevi A.Ş. Ankara.
- Doğan, B. & Gülüşen, A. (2011). Türkçe ders kitaplarındaki (6-8) metinlerin değerler bakımından incelenmesi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(2), 75-102.
- Dursun, A. (2008). *Keloğlan masallarının tespiti ve tasnifi*. Muğla Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi (Yrd. Doç. Dr. Mehmet Naci Önal).
- Fitcher, J. (2006). *What's sociology. Sosyoloji nedir*. 5th ed, Çeviren: Çelebi N, Anı Yayıncılık, Ankara.
- Güçlü, M. (2016). Türkiye'de değerler eğitimi konusunda yapılan araştırmalar, *Eğitimde Gelecek Arayışları: Düünden Bugüne Türkiye'de Beceri, Ahlak ve Değerler Eğitimi Uluslararası Sempozyumu Cilt I* (Yay.Haz.: Arzu Güvenç Saygın ve Murat Saygın), 16-18 Nisan 2015/Bartın, 29-58.
- Güngör, E. (2010). *Değerler psikolojisi adına araştırmalar*. 1.Baskı. Ötüken Yayınları, İstanbul.

- Güven, S. (1999). *Toplum bilim*. 1. Baskı. Ezgi Kitabevi, Bursa.
- İlgar, M. Z. & İlgar, S. C. (2013). *Nitel bir araştırma deseni olarak gömülü teori (temellendirilmiş kuram)*(http://www.izu.edu.tr/Assets/Content/File/Enstitu_Sekreterligi/2013_Guz_Donemi_M_Zeki_ilgar_ve_Semra_Cosgun_ilgar.pdf)
- Körükçü, Ö, Kapıkıran, N.A. & Aral, N. (2016). Schwartz'ın modeline göre 3-6 yaş resimli çocuk kitaplarında değerlerin incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 38, 133-151
- Muratoğlu, B. (2009). *Sosyal sapkınlığın medyadaki temsilinin çizgi filmler üzerinden incelenmesi*. İ.Ü. İletişim Fakültesi, İstanbul. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi (Prof. Dr. Nurdoğan Rigel).
- Ogelman, H.G. & Sarıkaya, H. (2015). Okul öncesi eğitimi öğretmenlerinin değerler eğitimi konusundaki görüşleri: Denizli ili örneği. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29, 81-100.
- Özdemir Adak, A. & Ramazan, O. (2012). Çizgi filmlerin çocukların davranışları üzerindeki etkisinin anne görüşlerine göre incelenmesi. *Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, (Erişim: <http://dspace.marmara.edu.tr/handle/18832014/812>, 29.05.2018).
- Tarhan, N. (2011). *Güzel insan modeli*. 1. Baskı. Timaş Yayınları, İstanbul.
- Tay, B., Durmaz, F.Z. & Şanal, M. (2013). Sosyal bilgiler dersi kapsamında öğrencilerin değer ve değerler eğitimine ilişkin görüşleri. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33(1), 67-93.
- Türk Dil Kurumu (2017). <http://www.tdk.gov.tr>,
- Türkiye Radyo Televizyon Kurumu (2017). <http://www.trtcocuk.net.tr/kurumsal/hakkimizda>
- Türkmen, N. (2102). Çizgi filmlerin kültür aktarımındaki rolü ve Pepee. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 36 (2), 139-158.
- Webster's Encyclopedic Unabridged Dictionary of the English Language. (1994). Merriam-Webster, New Jersey
- Wikipedia (2017). <http://tr.wikipedia.org/wiki/sorumluluk>
- Yağlı, A. (2013). Çocuğun eğitiminde ve sosyal gelişiminde çizgi filmlerin rolü: Caillou ve Pepee örneği. *Electronic Turkish Studies*, 8 (10), 707-719.
- Yazıcı, M. (2014). Değerler ve toplumsal yapıda sosyal değerlerin yeri. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 24(1), 209-223.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2009). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. 1. Baskı. Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Yorulmaz, B. (2013). Pepee çizgi filminin din ve değerler açısından değerlendirilmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(24), 438-448.